

ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੁ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ')

ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦੇ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਹਾਗਵਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਲਈ ਤੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਗੁਲਾਂ ਦੀ ਗੱਠੜੀ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਅਵਗੁਲਾਂ ਦੀ ਗੱਠੜੀ ਲੈ ਦੇ ਗੀ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਏਗੀ। ਐਸੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ : -

ਨਾਨਕ ਸੁਤੀ ਪੇਈਐ ਜਾਣੁ ਵਿਰਤੀ ਸੰਨਿ ॥

ਗੁਲਾ ਗਵਾਈ ਗੰਠੜੀ ਅਵਗਣ ਚਲੀ ਬੰਨਿ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੨੩)।

ਦਰਅਸਲ, ਚੋਰ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ, ਇਸੇ ਦੇਹੀ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਚੋਰ ਬੜੇ ਬਲੀ ਹਨ। ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਲੁੱਟ ਲਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੁੱਟ ਲਿਆ : -

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅੰਹਕਾਰਾ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੂਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੂਕਾਰਾ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੦੦)।

ਪਰ ਮਨਮੁੱਖ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਸਮਝਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਾਣਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਹੁਰੇ ਵੀ ਜਾਲਾ ਹੈ। ਪਛਾਣਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਨੂੰ। ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ : -

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮ ਗਹੇਲੀਏ ਕਿਆ ਚਲਹਿ ਬਾਹ ਲੁਡਾਇ ॥

ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ ਨ ਪਛਾਣਹੀ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਹਿ ਜਾਇ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੭)।

ਹੇ ਕਾਮ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ! ਸੁਣ, ਤੂੰ ਇਹ ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰ-ਉਲਾਰ ਕੇ ਕੀ ਤੁਰਦੀ ਪਈ ਏਂ ? ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਛਾਣਦੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਗੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਏਂਗੀ ?

ਭੁੱਲੀਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸੁੱਖੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੀ ਹਨ : -

ਮਨਮੁਖਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪਛਾਣਈ ਤਿਨ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥

ਗਰਬਿ ਘਟੀਆਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੮)।

ਪਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਸੁਖੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਅਸਲੀ ਘਰ (ਸਹੁਰੇ ਘਰ) ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ 'ਜਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਬਾਬਾ' ਜੀ ਬੋਲੇ : -

ਕੀ ਨ ਸੁਣੇਗੀ ਗੋਰੀਏ ਆਪਣ ਕੰਨੀ ਸੋਇ ॥
ਲਗੀ ਆਵਹਿ ਸਾਹੁਰੈ ਨਿਤ ਨ ਪੇਈਆ ਹੋਇ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੨੩) ।

ਹੇ ਗੋਰੀਏ ! ਕੀ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੀ ਕਿ (ਤੂੰ) ਸਹੁਰੇ (ਘਰ) ਵਲ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀਂ ਏਂ (ਭਾਵ, ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ) । ਇਹ ਤੇਰਾ ਪੇਕਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਉਹ ਜਾਣ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਪਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਦ ਤੱਕ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਪਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਜਿਹੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਵੇਂ ਕੀਤਾ : -

ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਏ ॥
ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਮਾਏ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਭੁਖ ਕਹੁ ਕੈਸੀ ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਏ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੦੮) ।

ਹੁਣ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਔਗੁਣ ਹੀ ਹਨ । ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਬੇਚੈਨ ਹੈ : -

ਹਉ ਪੰਥੁ ਦਸਾਈ ਨਿਤ ਖੜੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੁ ਦਸੇ ਤਿਨਿ ਜਾਉ ॥
ਜਿਨੀ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਰਾਵਿਆ ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਲਾਗਿ ਫਿਰਾਉ ॥
ਕਰਿ ਮਿੰਨਤਿ ਕਰਿ ਜੋਦੜੀ ਮੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਣੈ ਕਾ ਚਾਉ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੪੧) ।

ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਭੈਲਾਂ ਨੂੰ, ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਉ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕੰਤ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰੀਏ : -

ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲੜੀਆਹ ॥
ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੰਮੁਖ ਕੰਤ ਕੀਆਹ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੭) ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਕੋਲ ਜਾਈਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ 'ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ' । ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ : -

ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੇ ਤਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਚੁਕਾਈਐ ॥
ਜਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਲੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥
ਸਹੁ ਕਹੈ ਸੇ ਕੀਜੈ ਤਨੁ ਮਨੋ ਦੀਜੈ ਐਸਾ ਪਰਮਲੁ ਲਾਈਐ ॥
ਏਵ ਕਹਹਿ ਸੋਹਾਗਲੀ ਭੈਲੇ ਇਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥੩॥
ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਅਉਰੁ ਕੈਸੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
ਸਹੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸੇ ਦਿਨ ਲੇਖੈ ਕਾਮਣਿ ਨਉਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੭੨੨)
।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ
ਹੁਣ ਤਕ : -

ਭੇਲਾਵੜੈ ਭੁਲੀ ਭੁਲਿ ਭੁਲਿ ਪਛੋਤਾਲੀ ॥
ਪਿਰਿ ਛੋਡਾੜੀ ਸੁਤੀ ਪਿਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਲੀ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੧੧) ।

ਉਹ ਤੜਪਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ : -

ਮੰਵੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥
ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੭੬੨) ।

ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ । ਤਾਂਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ
ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ : -

ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ ਕਿਉ ਰਾਖਉ ਘਰ ਬਾਰੁ ਮਨਾ ॥
ਮਾਰਹਿ ਲੂਟਹਿ ਨੀਤ ਨੀਤ ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਜਨਾ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੫੫) ।

ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਰਸਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਅੱਗੇ
ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਏ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ : -

ਤੁਧੁ ਗੁਣ ਮੈ ਸਭਿ ਅਵਗੁਣਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਸਭਿ ਰਾਤੀ ਸੋਹਾਗਲੀ ਮੈ ਡੋਹਾਗਲਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੭੬੨) ।

ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਿ : -

ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਤਾ ਮਿਲੈ ਜਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸੁਲੀ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੭-੧੮) ।

ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਾਂ ਘਟ-ਘਟ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਲ, ਥਲ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੀ ਗੁਪਤ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਹਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ : -

ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਗੁਪਤੇ ਵਰਤੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦੇਖਿ ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੫੯੭) ।

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਟੁੱਟੇਗੀ ਨਹੀਂ : -

ਸਚਾ ਨੇਹੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਸੋਇ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੦) ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਗੁਰੂ ਨੇ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਇਆ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰ ਤਕ ਜਾਣ ਦਾ । ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੋ, ਗੁਰਮੁੱਖ ਬਣੋ । ਫਿਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਖਿਆ : -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਲੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੦੫) ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ 'ਗੁਰਮੁੱਖ' ਬਣੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ । ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਾਮਨੀ (ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ) ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਨੈਣ (ਲੋਚਨ) ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਡੂੰਘੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਇਸੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਵੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ : -

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥

ਉਰ ਨ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੩੭-੩੩੮) ।

ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਤੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਹ ਅਣਜਾਣ ਰਹੀ ਹੈ । ਐਸੀ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘਨਘੋਰ ਬੱਦਲ ਛਾਏ ਹਨ । ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਉਸਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਆਪਣੀ ਸੇਜ 'ਤੇ ਇਕੱਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਕਿਵੇਂ ਆਏ : -

ਦਹ ਇਸ ਛਤ੍ਰੁ ਮੇਘ ਘਟਾ ਘਟ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ ॥

ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹ ਪਿਰੁ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਇਓ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੨੪) ।

ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ, ਬੜੀ ਚਿੰਤਿਤ ਹਾਂ । ਹੁਣ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋਗਣ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਿਅ ਨੂੰ ਲੱਭਾਂ : -

ਅਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਔਸੇਰ ਲਾਗੀ ਧੀਰਜ ਨ ਧਰੋ ਖੋਜੋ ਧਾਰਿ ਭੇਖ ਜੋਗ ਕੇ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ।

ਇਸ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਤਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : -

ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋਈ ਜਾਨੈ ਜਾ ਮੈ ਬੀਤੇ ਮਦਨ ਮਦੋਨ ਮਤਵਾਰੋ ਜਗ ਜਾਨੀਐ ॥

ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ, ਨਾਦ, ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਤਿੱਖੇ ਅਸਹਿ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ : -

ਬਿਨ ਪ੍ਰਿਯ ਰਾਗ ਨਾਦ ਬਾਦ ਗਯਾਨ ਆਨ ਕਥਾ

ਲਾਗੈ ਤਨ ਤੀਛਨ ਦੁਸਹੁ ਉਰ ਬਾਨ ਹੈ ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ) ।

ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਆਤਮਾ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਹੈ । ਜ਼ਾਰੋ-ਜ਼ਾਰ ਰੋਂਦੀ ਹੈ : -

ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ ॥
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੯੪) ।

ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਨਾ-ਸਮਝ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਰੋਗ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਡਾਕਟਰ, ਹਕੀਮ, ਵੈਦ ਬਾਕੀ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਨ (ਤੀਰ) ਖੁਭੇ ਹੋਣ, ਤਦ ਬੇਚਾਰਾ ਵੈਦ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕਰੇਗਾ : -

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਵੈਦੁ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੯੯੩) ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ : -

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਅਥਿਨਾਸੀ ਨ ਕਦੇ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇਆ ॥
ਵੀਆਹੁ ਹੋਆ ਮੇਰੇ ਬਾਬੇਲਾ ਗੁਰਮੁਖੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੭੮) ।

ਸਾਜਨ ਨੇ ਹੱਥ ਪਕੜ ਲਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਹ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਦੇ ਮੀਤ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਕਰਨਗੇ : -

ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਸਾਜਨਹਿ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮੀਤ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੬੧੧) ।

ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਹੁਣ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਹੇ ਪਾਪੋ! ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਭੱਜ ਜਾਉ । ਹੁਣ ਕਰਤਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ : -

ਨਸਿ ਵੰਞਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਦੁਤਹ ਦਹਨੁ ਭਇਆ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੪੬੦) ।

ਹੁਣ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੇ ਹੀ ਜਾਲਾ ਹੈ । ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ । ਬਸ, ਕੁਰਬਾਨ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ : -

ਜੈਸੀ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇ ਸਿਉ ਮੇ ਸਿਉ ਐਸੀ ਹਉ ਕੈਸੇ ਕਰਉ ॥
ਹੀਉ ਤੁਮਾਰੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਬਲੇ ਬਲਿ ਗਈ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੦੫) ।

ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਇੰਨੀ ਵਧੀ ਕਿ ਹੁਣ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾ ਗਈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ, ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਹੁਣ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਤਾਂ ਰਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਸ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰਾ ਹੀ ਹੈ : -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁਮ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਮ ਹੁ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥
ਅਬ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਭਏ ਹਰਿ ਏਕੈ ਦੇਖਤ ਮਨੁ ਪਤੀਆਹੀ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੩੯)।

ਇਹ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੋਹਣਾ ਸੱਜਣ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਰਸ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ : -

ਸਭ ਰਸ ਖੇਲਉ ਪੀਅ ਸਉ ਕਿਸੀ ਲਖਾਵਉ ਨਾਹਿ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੭੭)।

ਐਸੀ ਇਸਤਰੀ ਹੁਣ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸੁਹਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਪਿਰ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਹੁਣ ਅਟਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਥਿਰ ਸੁਹਾਗ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ : -

ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਮੈ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਪਾਇਆ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੩੮੪)।

(ਪੁਸਤਕ 'ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੁ' ਵਿਚੋਂ)।